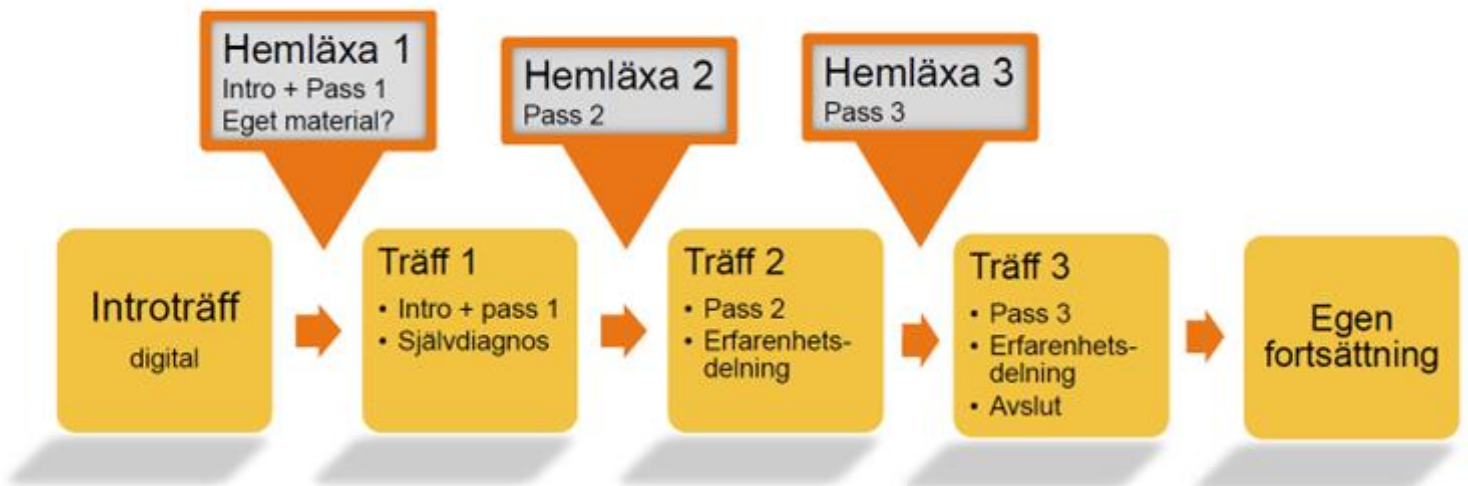

WORKSHOPSERIE 2023

KLIMAT OCH VATTEN

Pilotprojekt klimatanpassning kommuner 2023

Ansvaret för innehållet i denna rapport ligger helt hos författarna. Innehållet återspeglar inte Europeiska unionens hållning.

Titel	Klimat och vatten - pilotprojekt klimatanpassning kommuner 2023
Författare	Elin Ångman och Viktoria Vingmarker, Mälarens vattenvårdsförbund
År	2023
Webbplats	www.malaren.se
Upplaga	Antal exemplar/Endast digital utgåva

Förord

Mälarens vattenvårdsförbund arbetar för att öka medvetenheten om att klimatförändringen innebär en stor risk för försämrad vattenkvalitet då klimat och vatten är två tätt sammanlänkade områden. Förbundet har som mål att identifiera och främja åtgärder med synergieffekter, dels för att det leder till effektivt resursutnyttjande och kompetensutveckling över förvaltningsgränser, dels för att det öppnar upp möjligheter för flera finansieringsvägar.

Klimatförändringen skapar förändrade förutsättningar för kommunernas planering av till exempel miljövård, infrastruktur och viktiga samhällsfunktioner. Arbetet med frågor om vatten och klimatanpassning är till sin natur förvaltningsövergripande. Det medför särskilda utmaningar inom en kommun, men också möjliga samordningsvinster. Som det Nationella expertrådet för klimatanpassning konstaterat så går arbetet med klimatanpassning för långsamt. Mälarens vattenvårdsförbund ville genom det här projektet testa en metod för att få konkret resultat på kommunal nivå. Resultatet kan användas av enskilda kommuner såväl som av länsstyrelser.

Innehåll

1 Sammanfattning	5
2 Projekt klimatanpassning på kommunen	6
2.1 Bakgrund	6
2.2 Syfte	6
2.3 Genomförande	6
2.3.1 Upplägg träffar	7
2.3.2 Material	8
2.4 Exempel på frågor som diskuterades under träffarna.....	9
2.4.1 Träff 1	9
2.4.2 Träff 2	9
2.4.3 Träff 3	9
2.5 Hur långt kom kommunerna under 2023?	10
2.6 Utvärdering	10
2.6.1 Webbaserad utvärdering	11
3 Reflektioner och rekommendationer	12
4 Underlag och länkar	13

1 Sammanfattning

Pilotprojektet "Klimatanpassning kommuner 2023" genomfördes av Mälarens vattenvårdsförbund mellan mars och december 2023 i samarbete med Länsstyrelsen Västmanland inom ramen för EU-projektet LIFE IP Rich Waters. Syftet var att pröva en systematisk process för att främja klimatanpassning på kommunal nivå, med fokus på kopplingen mellan vattenfrågor och klimatförändringen. Kommuner från förbundet bjöds in att delta i workshops där minst tre tjänstepersoner från olika förvaltningar skulle arbeta med ett konkret klimatanpassningsprojekt. Under arbetet användes SMHI:s lathund för klimatanpassning som metodstöd.

Två kommuner deltog i projektet och arbetade med att utveckla en handlingsplan för klimatanpassning och en rutin för skyfall. Workshops hölls tre gånger under året, där deltagarna arbetade med sina egna projekt och fick stöd i att använda relevanta underlag, samt i att samverka över förvaltningsgränser. En webbaserad utvärdering visade på positiva resultat, med uppskattning för erfarenhetsutbytet mellan kommunerna och det systematiska arbetssättet. Utvärderingen föreslog att fler kommuner och en något snabbare tempo skulle kunna förbättra framtida insatser.

Projektet visade också på vikten av tvärsektoriellt samarbete inom kommunerna och att ledningens stöd är avgörande. Mälarens vattenvårdsförbund drog slutsatsen att länsstyrelserna borde ta ett större ansvar för att driva liknande workshops för fler kommuner, då detta skulle kunna effektivisera klimatanpassningsarbetet.

2 Projekt klimatanpassning på kommunen

2.1 Bakgrund

Mälarens vattenvårdsförbund arbetar för att öka medvetenheten om att klimatförändringen innebär en stor risk för försämrad vattenkvalitet då klimat och vatten är två tätt sammanlänkade områden. Förbundet har som mål att identifiera och främja åtgärder med synergieffekter, dels för att det leder till effektivt resursutnyttjande och kompetensutveckling över förvaltningsgränser, dels för att det öppnar upp möjligheter för flera finansieringsvägar.

Klimatförändringen skapar förändrade förutsättningar för kommunernas planering av till exempel miljövård, infrastruktur och viktiga samhällsfunktioner. Arbetet med frågor om vatten och klimatanpassning är till sin natur förvaltningsövergripande. Det medför särskilda utmaningar inom en kommun, men också möjliga samordningsvinster. Som det Nationella expertrådet för klimatanpassning konstaterat så går arbetet med klimatanpassning för långsamt. Mälarens vattenvårdsförbund ville genom det här projektet testa en metod för att få konkret resultat på kommunal nivå.

I det här projektet (mars 2023-december 2023) samarbetade Mälarens vattenvårdsförbund med Länsstyrelsen Västmanland. Förbundets medlemskommuner bjöds in att anmäla intresse för att delta i en serie workshops där de förväntades arbeta med ett kommunalt projekt kopplat till klimatförändringar och vatten.

2.2 Syfte

Att lära sig om och pröva en systematisk process för att driva klimatanpassningsarbete på kommunal nivå.

2.3 Genomförande

Medlemskommunerna bjöds in till deltagande i januari 2023, se bilaga 1. En deltagande kommun skulle ha ett konkret projekt de ville arbeta med och minst tre tjänstepersoner från olika förvaltningar skulle delta.

Deltagarna jobbade i förvaltningsövergripande grupper. De fick vägledning i processledning och i att hitta och använda framtida klimatscenarios och annat relevant beslutsunderlag. Arbetet utgick från SMHI:s upplägg för arbete med klimatanpassning i kommuner och SMHI:s lathund för klimatanpassning.

Länsstyrelserna för de deltagande kommunerna bjöds in till processen eftersom länsstyrelserna ska samordna arbetet med klimatanpassning och stötta kommunerna. Kommun 1 arbetade med att utveckla en

Handlingsplan kopplad till den existerande klimatanpassningsplanen. Kommun 2 arbetade med att ta fram ett styrdokument; Rutin för skyfall

Deltagare: 2 kommuner (6 personer), 2 processledare (Lst Västmanland och MVVF), 4 personer från länsstyrelserna (Stockholm och Uppsala).

Deltagande kommuner skulle få:

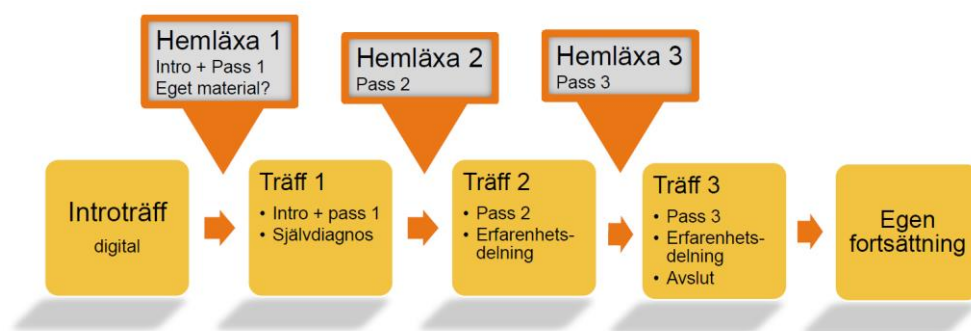
- Stöd i att hitta, förstå och använda relevanta underlag.
- Stöd i att motivera, engagera och hålla kvar motivationen i en systematisk arbetsprocess.
- Tillfälle att ta sig an det specifika projektet/uppdraget och samtidigt utveckla samverkansfärdigheter och bygga nya nätverk.
- Möjlighet att tillsammans med andra kommuner påverka innehållet i workshopserien, och under workshopseriens gång dela erfarenheter och lärdomar.

Deltagarna skulle bidra med:

- En grupp om minst tre tjänstepersoner från olika förvaltningar på kommunen. Det skulle vara exempelvis vatten- och miljöstrateger, klimatanpassningssamordnare, samhällsplanerare, beredskapssamordnare eller tekniska förvaltare.
- Ett konkret projekt/uppdrag där olika förvaltningar medverkar och som innehåller frågor om klimatanpassning och vatten.

2.3.1 Upplägg träffar

Vi arbetade i tre heldagar tillsammans, mellan träffarna hade deltagarna "hemläxor" som de skulle arbeta med på respektive kommun.

Bilden ovan visar upplägget som användes. Vi träffades på ett digitalt introduktionsmöte i mars för att sedan ses fysiskt i maj, september och december. Heldagsträffarna hade det här upplägget:

- 9.30 Intro - presentation
- 10.00-11.45 Genomgång av det webbaserade materialet och arbetet med aktuellt pass (1, 2 eller 3). Genomgång av SMHIs lathund för klimatanpassning, aktuella steg.
- 11.45-12.45 LUNCH (gemensamt på lokal restaurang)
- 13.00-15.00 Projektfokus. Genomgång av arbetet med det egna projektet med gemensam problemlösning.
- 14.15 Paus
- 15-15.30 Hemläxa till nästa träff & avslut

2.3.2 Material

- ✓ [Att driva klimatanpassningsarbete i kommunen - Overview | Rise 360 \(articulate.com\)](#)

- 0 Motivera
- 1 Etablera
- 2 Analysera
- 3 Identifiera
- 4 Prioritera
- 5 Genomföra
- 6 Följa upp

- ✓ [Lathund för klimatanpassning | SMHI](#)

Materialet som användes var *SMHIs lathund för klimatanpassning* och det webbaserade *Att driva klimatanpassningsarbete i kommunen* som är utvecklat som ett komplement till lathunden och kan användas som grund för att hålla workshopar om lathunden. Det webbaserade materialet är uppdelat i tre pass (Motivera och etablera, Analysera, identifiera och prioritera och Genomföra och följa upp).

Hemläxa 1	Träff 1	Hemläxa 2	Träff 2	Hemläxa 3	Träff 3
• Gå tillsammans igenom SMHIs introduktionsmaterial: introduktion + kap 0-2 (pass 1). • Gör självdiagnosen i slutet av pass 1. • Kolla gärna på det inspelade webinariet om SMHIs klimatscenariotjänst. • Ta ev fram eget material (t.ex. besluts-/måldokument, strategier, kartor, analyser o.dyl.) som kan vara bra för att kunna beskriva ert projekt, dess mål och förutsättningar.	• Presentation av deltagare, kommuner och fokusprojekt. • Vi går tillsammans igenom arbetet med pass 1 och fångar upp frågor och behov framåt. • Genomgång av SMHIs lathund för klimatanpassning: steg 0-1. • Tid för att fokusera på projekten och planera för nästa steg. • Presentation av nästa hemläxa.	• Gå tillsammans igenom SMHIs introduktionsmaterial: kap 3-5 (pass 2). • Fortsätt arbetet med egna projektet. Dokumentera sådant ni vill ta upp vid nästa träff.	• Vi går tillsammans igenom arbetet med pass 2 och fångar upp frågor och behov framåt. • Genomgång av SMHIs lathund för klimatanpassning: steg 2-4. • Genomgång av arbetet med egna projektet – gemensam problemlösning. • Tid för att fokusera på projekten och planera för nästa steg. • Presentation av nästa hemläxa.	• Gå tillsammans igenom SMHIs introduktionsmaterial: kap 6-7 (pass 3). • Fortsätt arbetet med egna projektet. Dokumentera sådant ni vill ta upp vid nästa träff.	• Vi går tillsammans igenom arbetet med pass 3 och fångar upp frågor och behov framåt. • Genomgång av SMHIs lathund för klimatanpassning: steg 5-6. • Uppföljning av arbetet med egna projektet – gemensam problemlösning. • Tid för att fokusera på projekten och planera för nästa steg. • Avslutning och utvärdering.

Bilden ovan visar vilket material vi använde till vilken träff och vad kommunerna skulle arbeta med mellan träffarna.

2.4 Exempel på frågor som diskuterades under träffarna

2.4.1 Träff 1

Hur motivera internt ”varför ska vi som kommun betala för det här”?

Vem ska ta driftskostnaderna?

Behov av mer kunskapsunderlag, ex kartor.

Kan man ha en workshopserie för politikerna – för att motivera?

Sammanställa hur andra kommuner har jobbat med handlingsplaner.

2.4.2 Träff 2

Expertisen finns ute i verksamheten.

Svårt att visualisera, lätt att tänka att allt kommer att vara som det är nu.

Svårt att förstå/förklara sannolikhet att något (översvämning) händer.

När vi föreställer oss olika händelser kan vi gå ut från climateffekten eller utgå från verksamhetens uppdrag.

Tänka på att det finns fyra kategorier av åtgärder.

Glo-och-sno, kopiera de som redan arbetat med liknande projekt,

Länsstyrelsen Stockholm arbetar med handlingsplan för länet.

2.4.3 Träff 3

Vad göra när processen ”fastnat” pga. omorganisation?

Tänk på att dokumentera tankesätt när man tar fram dokument för att nya personer lätt ska kunna ta över.

Hur länkar man ihop sin plan med andra planer på kommunen?

Mycket tid måste läggas på intern förankring av dokumentet.

2.5 Hur långt kom kommunerna under 2023?

Redan vid kursstart förmedlades att det inte var realistiskt att förvänta sig att de skulle ha hunnit mer än något/några få steg i det systematiska processflödet, och att det konkreta projektets status därför skulle vara alltmer i otakt med det teoretiska material vi gick igenom under träffarna ju längre in i kursen vi kom. På grund av organisatoriska och resursmässiga omständigheter upplevde båda kommunerna vid kursens avslut att de befann sig i en form av vänteläge inför att ta nästa steg vidare. För kommun 1 handlade det om att de hade fått politiskt beslut på att ta fram en klimatanpassningshandlingsplan, men att de på grund av omorganisation och föräldraledig koordinator ännu saknade tidplan för det arbetet. För kommun 2 var läget sådant att de identifierat behovet att stanna kvar i stegen Motivera-Etablera en tid till, bland annat på grund av chefsbyten. Samtidigt insåg de att det fanns andra moment i arbetet som de kunde jobba vidare med, exempelvis dialoger med samverkansaktörer och inhämtande av information. Båda kommunerna hade dock under kursens gång arbetat aktivt med flera olika moment inom lathundsprocessen.

2.6 Utvärdering

På det sista mötet frågade vi vad som har fungerat bra och om det finns något som bör förbättras:

Bra, lugnt tempo, kunde gärna varit fler. Tre kommuner hade varit bra. Väldigt mycket bra kunskap.

Intressant att se hur workshops kan funka, Länsstyrelsen har pratat om att göra något liknande. Känns inte helt oöverkomligt. Det har ju funkat för er kommuner. Skulle vara värt för oss som länsstyrelse att göra. Vi har sett att lathunden fungerar. "Glo och sno", skulle kunna köra med tre, fyra kommuner, de som kommit minst långt. Skulle vara roligt att åka runt till olika ställen, inte bara träffas på Skype.

Håller med, för Länsstyrelsen har syftet varit att se hur man genomföra en sån här studiecirkel. Intressant att få en inblick i kommunernas förutsättningar. Vår budget för nästa år är inte så bra. Hur kan man göra något sorts light-variant?

Viktigt att ha tillräckligt med tid för en sådan här process.

Bra att träffa en annan kommun. Generellt kring serien har det känts väldigt bra att processledaren är trygg i processen, "det är helt normalt" (när det känns som att processen stoppat upp), skönt. Bra med hemläxorna emellan, att vi avsätter tiden, inte för långt emellan men behövde inte heller stressa.

Bra upplägg, lagom avstånd, problem med vår egen insats på grund av organisatoriska frågor. Det hänger mycket på personer. Vi jobbar ju i kommunal förvaltning, vi är vana att bida vår tid, kvarnarna snurrar långsamt. Formatet bra och materialet väldigt bra, bra stöd i arbetet vidare.

Detta har varit en bra form, man skulle kunna köra varje steg en gång i månaden. Inspirerad, vi ska kunna dra igång detta!

Jag håller med, bra form, väldigt värdefullt med handfasta tips. Överväldigande att det finns så mycket material, men var börjar vi rent praktiskt. Bra att få nya kontakter.

Bra att få testa det webbaserade materialet. Tröskeln minskar eftersom materialet finns där, mindre personbundet. Intresserade kommuner kan själva sätta ihop en kommungrupp och köra materialet. Intresserad kommun kan bilda egen grupp, ta några andra kommuner i handen.

2.6.1 Webbaserad utvärdering

5 individer svarade på den digitala utvärderingen

Vad har varit bra?

- Erfarenhetsutbyte med annan kommun. Att få höra länsstyrelsens input i olika frågor.
- Upplägget med tre tillfällen med tillhörande hemläxor har varit bra. Likaså alla tips och idéer som har diskuterats under tillfällena.
- Ett lagom tempo. Bra material. Duktiga WS-ledare
- Upplägget, tidsperioden, träffa en annan kommun med liknande utmaningar.
- Det lugna tempot har varit både bra och frustrerande. Mest bra, då det har gett ett lugn och tid till eftertanke och tid att formulera frågor och funderingar. Bra att få möta en annan kommun och lära sig av deras arbete. Bra också att alla medverkande har haft engagemang i frågan men ur olika synvinklar.

Vad har du lärt dig?

- Själva processen och att vara på flera steg samtidigt i "processnunnan". Även fått bra input i hur man håller i workshops själv.
- Att SMHI:s lathund är en användbar metod/process som är en kontinuerlig snurra.
- En viss förståelse för den andra kommunens svårigheter att "komma vidare". Var vi kan hitta info och stöd i arbetet
- Att det tar tid, vad som är bra att tänka på och hur man kan gå tillväga.
- Mycket om skyfall. Mycket om metodik för att jobba med den här typen av frågor.

Vad kan göras annorlunda till nästa workshopserie?

- Eventuellt någon ytterligare kommun. Tempot under träffarna skulle kunna öka något.
- Lämna lite längre tid mellan näst sista och sista WS-övningen. Då kanske lite mer konkret har hunnit landa.
- Möjligen ha någon mer kommun med, det är väldigt givande att lära av och med varandra.

I vilken utsträckning stämmer följande för dig (Skala 1-6)?

I vilken utsträckning har du fått stöd i att använda relevanta underlag? Svar: 5

I vilken utsträckning har du fått stöd i att engagera andra i en systematisk arbetsprocess? Svar: 5

I vilken utsträckning har du fått tillfälle att utveckla dina samverkansfärdigheter? Svar: 4

I vilken utsträckning har du fått möjlighet att under workshopseriens gång dela med dig av erfarenheter och lärdomar? Svar: 5,8

Övriga synpunkter?

Kul att samverka med andra kommuner och Länsstyrelser.

Såklart svårt att anordna men det hade varit fint att vid något tillfälle få med några som skall bekosta kalaset :) (chefer/politiken mm).

3 Reflektioner och rekommendationer

Vi tyckte att processen fungerade bra, som någon nämnde i utvärderingen så hade det varit idealt med tre kommuner som kunde utbyta erfarenheter med varandra. Vi tror att en viktig aspekt av att projektet gick bra var att vi tog relativt lång tid på oss, vi skickade ut inbjudan i januari och avslutade projektet i december 2023. Vi har lovat att höra av oss i december 2024 för att se hur långt kommunerna kommit.

Mälarens vattenvårdsförbund har 27 medlemskommuner och ett antal visade intresse för processen vid inbjudan, men deltagandet föll på att de inte kunde få ihop en grupp med personer från olika förvaltningar. I slutändan var det två kommuner som engagerade sig. Det är ett intressant resultat. Att arbeta med klimat och vatten är en process som kräver tvärsektoriellt samarbete och att ledningen ger flera personer arbetstid för att engagera sig, men å andra sidan kommer gruppen långt i en sådan här process där de får mycket stöd. Ett stöd som förutom den konkreta arbetstiden är gratis eftersom kommunerna är medlemmar i Mälarens vattenvårdsförbund. I de flesta fall är det också så att detta arbete, att klimatanpassa kommunen ändå måste göras, så här stöttade vi bara kommunerna i att göra sådant som annars måste göras på annat sätt.

Vi tänker oss att en enskild kommun skulle kunna ta initiativ till att starta en liknande process och bjuda in två kommuner, grannkommuner eller kommuner med liknande utmaningar, och själva använda samma material som vi använde oss av.

Vi tror att det skulle vara bra om länsstyrelserna tog ansvar för att hålla liknande workshops, med digitala eller fysiska träffar. Då länsstyrelserna är ansvariga för att driva på arbetet med klimatanpassning skulle det vara ett konkret sätt att komma längre i samarbetet med kommunerna. Det är mycket möjligt att man med någon mer resurs till hjälp skulle kunna hålla den här processen med många fler kommuner samtidigt, om man har parallella diskussionspass. Detta förutsätter förstås att länsstyrelsen fått resursmedel tilldelade för arbetet med klimatanpassning.

4 Underlag och länkar

Att driva klimatanpassningsarbete i kommunen - Overview | Rise 360 (articulate.com)

Lathund för klimatanpassning | SMHI

Vi vill dela med oss av det material och de länkar som gruppen tillsammans letat fram och tipsat varandra om under de här året:

Skyfall: SCALGO Live Flood Risk – SCALGO

Naturbaserade lösningar (Naturvårdsverket): Naturbaserade lösningar (naturvardsverket.se)

Skyfallskartering (SMHI & MSB): Skyfallskartering visar på sårbara platser, fördjupning | SMHI : Vägledning för skyfallskartering : tips för genomförande och exempel på användning (msb.se)

Lagar som reglerar dagvatten (Boverket): Flera lagar reglerar dagvatten - PBL kunskapsbanken – Boverket

Översvämningsportalen (MSB): Översvämningsportalen (msb.se)

Kommunal grönplanering (Naturvårdsverket & Boverket): Vägledning om grönplanering (naturvardsverket.se) : Grönplanera! – En vägledning om kommunal grönplanering - PBL kunskapsbanken - Boverket

Guide för att värdera ekosystemtjänster (Naturvårdsverket): Guide för värdering av ekosystemtjänster (naturvardsverket.se)

Framtida samhällsrisker (MSB): Framtida samhällsrisker - Energisystem och klimat i Sverige 2050 (msb.se)

Civil beredskap och klimatförändringen (MSB): Förändringar, anpassning och omställning - Nya perspektiv och utmaningar för civil beredskap i ett föränderligt klimat (msb.se)

Finansiering: Var finns pengarna? - Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet (rus.se)

MSBs värmekartering Värmekartering (msb.se)

FoHMs värmekartering Kartläggning av bebyggelse med risk för höga temperaturer (folkhalsomyndigheten.se)

MVVF:s youtubelänk(klimatscenariotjänsten) Webbinarium om SMHI:s klimatscenariotjänst 17 oktober 2023 (youtube.com) 17 oktober 2023 - YouTube

MSB/SGI riskområden Riskområden (arcgis.com)

MSB:s stöd för naturolyckor Statsbidrag för naturolyckor (msb.se)

Utllysning Tillväxtverket Ta fram en strategi för hållbar urban utveckling - Tillväxtverket (tillvaxtverket.se)

